

“Als leerkracht moet je leren loslaten”

Tijdens de studiedag van Sarkon in februari was Emiel van Doorn een van de sprekers. Hij sprak in zijn lezing over inclusie. Het werd geen beleidsverhaal – de inhoud was eerder persoonlijk en praktisch. Van Doorn schetste hoe hij ooit als kind zelf naar het speciaal onderwijs ging en hoe hij nu als trainer, docent en inspirator de vraag stelt waarom we hier zo vaak voor kiezen. En of het niet anders zou kunnen. In dit interview vroegen we hem dit nog eens toe te lichten.

Je noemt jezelf een BLO-kind. Waarom vind je het belangrijk dit te noemen?

“Ik heb de lange route gedaan vanuit het speciaal onderwijs, naar de lagere detailhandelsschool, en toen via het mbo uiteindelijk op de PA terechtgekomen. Daarna ben ik leraar geworden. Het feit dat ik dit vertel in mijn lezing is niet omdat ik hier wil zitten als ervaringsdeskundige. Het is eerder om uit te leggen waarom ik nu zo stevig voor inclusiviteit ga.”

Waarom ga je daar zo stevig voor?

“Als een kind niet kan rekenen en het wordt geplaatst in het sbo, dan is het geen zekerheid dat hij daar wel leert rekenen. Maar ondertussen hebben we hem wel uit zijn veilige omgeving gehaald en moet hij met een busje mee. Ik heb het zelf allemaal meegemaakt. Als ik 's ochtends naar school ging, dan lagen mijn broers en zussen nog op bed. Ik was weg voordat zij ontbeten. En als ik terugkwam, dan waren zij buiten aan het voetballen en kon ik niet meedoen omdat de teams al gemaakt waren. Veel mensen beseffen niet dat de gang naar het speciaal onderwijs ook invloed kan hebben op heel veel andere processen.”

Toch wordt er vaak gekozen voor het sbo of het so.

“Ik ben niet onderwijsblind. Als een kind een stevige verstandelijke beperking heeft, dan is het een logische keuze. Maar als het puur gaat om onderwijsvaardigheden, vraag ik me sterk af of verplaatsen naar sbo of so wel nodig is.”

Wat is dan toch de reden dat het wel gebeurt?

“Dat zijn twee redenen. Ten eerste hebben we het systeem om iemand af te laten stromen. Op het moment dat het systeem er is, kan je er gebruik van maken. Als het

er niet zou zijn, dan moet je het in je eigen organisatie oplossen. Een tweede reden is dat we in onze cultuur niet accepteren dat er altijd een onderste is.”

Een onderste?

“In een groep van 25 kinderen is er altijd een die het minst goed is in rekenen of taal, of allebei. Dat bedoel ik ermee. Het idee dat als er een onderste is dat we er dan iets aan moeten doen, geeft werkdruk. Vanaf het moment dat we het kind uit de groep halen om te oefenen, besteden we er extra tijd aan. Vaak gaan ouders thuis ook aan de slag. Als ondanks al die extra tijd het probleem niet is opgelost, heb je er nog een probleem bij. Terwijl je ook zou kunnen accepteren dat het logisch is dat iemand misschien minder goed kan rekenen. Maar die acceptatie zit niet in onze cultuur.”

Wat betekent dat voor een leerkracht?

“Het betekent dat het probleem van het kind bij de leerkracht gelegd wordt. De leerkracht is verantwoordelijk voor de prestatie van een leerling. Je ziet dat in de vraag van ouders: ‘Juf, mijn kind heeft moeite met rekenen – wat gaat u eraan doen?’ Eigenlijk zou de juf hier moeten zeggen: ‘Helemaal niks want ik geef al goed les.’ En ze heeft gelijk. Maar dat antwoord geven we niet. Wat er gebeurt is dat de juf het probleem naar zich toe trekt. Dat verklaart ook waarom ons onderwijssysteem de hoogste werkdruk heeft.”

Hoe zou je die druk kunnen verlagen?

“Wij zijn niet gewend om vanuit het inclusief gedachtengoed te denken en lessen zo in te richten – maar dat zou wel helpen. Ik ben gewend dat als ik een goede instructie heb gegeven, dat dan mijn werk erop zit. En dan heb ik het over een ouderwetse

instructie aan de hele groep, zoals je dat ook in landen als Finland en Nieuw-Zeeland ziet. Zonder onverwachte overhoringen of om vingers vragen. Dat geeft alleen maar stress aan kinderen. Als zo’n instructie voor iedereen gelijk is, kunnen kinderen er daarna met elkaar over communiceren en elkaar helpen. Dat gebeurt vanzelf. Als leerkracht moet je het dan loslaten.”

Loslaten – wat bedoel je daar precies mee?

“Loslaten is niets anders dan: je bent klaar met je instructie, je hebt als leraar 10 minuten keihard gewerkt – langer moet de instructie niet duren – en dan ga je achter je bureau zitten en kom je even bij. Je laat los. Je gaat niet meteen de groep in, want dan zou je toch maar naar degene gaan van wie het werkgeheugen al stampvol zit. De kinderen gaan na even rondlopen of een potlood slijpen zelf aan het werk. En als een kind een deel van de instructie niet heeft gehoord, omdat hij bijvoorbeeld even naar buiten zat te kijken, dan heeft zijn buurman het misschien wel gehoord en komen ze er samen uit. En dat lukt ook.”

Dus kinderen helpen elkaar?

“Absoluut. Dat is ook de mentaliteit en manier van werken die nodig is voor hun toekomst.”

Begeleid je dat proces ook – het leren samenwerken en van elkaar leren?

“Ja, je hebt daar wel een paar weken voor nodig. Ze moeten ontdekken met wie ze het beste werken. Verder leer ik kinderen samenwerken met kleine opdrachtjes zoals kinderen samen een ‘zoek de verschillen’-opdracht laten doen. Dan merken ze dat ze samen veel meer kunnen dan alleen.”

Hoe kan ik als school inclusiever worden, en meer kinderen

Emiel van Doorn

op de eigen school houden?

“Als eerste moet je gaan schrappen. Natuurlijk niet in taal en rekenen, maar wel in alle andere dingen die de ontmoeting tussen kinderen belasten. En waar je ook in moet schrappen, zijn de toetsen. Waarom toetsen we zoveel? Waarom gebruiken we niet het Angelsaksische model van twaalf weken onderwijs en dan een week toetsen. Dan heb je meer tijd voor de ontmoeting. Moet je je voorstellen dat je moeite met rekenen hebt en elke week een toets moet doen. Dan ga je toch met pijn in je hart naar school toe?”

Nog even terug naar het accepteren dat iemand 'de onderste' is. Hoe krijg je ouders hierin mee? Die willen toch allemaal dat hun kind naar het vwo gaat?

“Door ze te betrekken. Als ik scholen begeleid richting inclusief wil ik ook de ouderavond geven. Want op het moment dat ouders niet

meegenomen worden in dit proces, merk je dat er weerstand komt. Ze komen dan vaak met terechte kritiek vanuit ervaringen uit hun eigen verleden. Als iemand van buiten kan ik me meer permitteren in het gesprek met ouders. Het gesprek gaat dan over hoe zij willen dat de school met hun kinderen omgaat en wat belangrijk is in dat contact. Dat zijn vaak mooie gesprekken. Ik geef ook specifieke trainingen voor ouders, bijvoorbeeld over zelfvertrouwen. Daarin vraag ik dingen als: Als jouw kind thuiskomt van school, moet je dan vragen welk cijfer hij had of hoe het op school was? Wat ik ouders ook altijd vertel, is: als jouw kind iets nu niet kan, dan zegt dat niets over de toekomst. We hebben geen glazen bol. Het is ontzettend lastig als je kind niet goed kan rekenen. Maar het zegt niets over wat hij verder gaat doen en kan. De toekomst ligt open.”